

1983/84:127

Tisdagen den 24 april

Kl. 15.00

1 § Justerades protokollen för den 6, 9, 10, 11, 12 och 13 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelser:

Till riksdagen

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet på grund av enskilda angelägenheter under tiden den 26 april–den 25 maj 1984.

Stockholm den 13 april 1984

Carl-Henrik Hermansson

Till riksdagen -

Härmed får jag för enskilda arbetsuppgifter anhålla om ledighet från mitt uppdrag som riksdagsledamot under tiden den 30 april–den 2 juni 1984.

Stockholm den 13 april 1984

Gösta Bohman

Dessa framställningar bifölls av kammaren.

Talmannen anmälde att *Ingela Andersson* (vpk) och *Axel Wennerholm* (m) skulle tjänstgöra som ersättare för Carl-Henrik Hermansson resp. Gösta Bohman.

3 § Svar på fråga 1983/84:444 om användningen av personnummer vid utlåning från universitetsbibliotek

Anf. 1 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jörgen Ullenhag har frågat mig vilka motiven är för användning av personnummer på vissa universitetsbibliotek samt om åtgärder kommer att vidtas för att helt stoppa användningen av personnummer på samtliga universitetsbibliotek.

Jag vill först klargöra att det i inget fall vid de vetenskapliga biblioteken förs register som är baserade på användning av personnummer.

Motivet för användning av personnummer vid boklån inom högskoleorganisationen är helt enkelt ekonomiskt. Studerande och forskare är förhållandevis rörliga grupper, och de ansvariga har bedömt det som lämpligt att på detta sätt skapa förutsättningar för återkrav i de fall lånad litteratur inte återlämnas automatiskt.

Jag förutsätter att den kommitté som regeringen nyligen beslutat om, med uppgift att kartlägga i vilken omfattning personnummer används, kommer att granska även sådan användning av personnummer som Jörgen Ullenhag berör. I avvaktan härpå är jag inte beredd att vidtaga några åtgärder.

Anf. 2 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min fråga.

Det framgår inte klart av svaret, men det förhåller sig på det sättet, att reglerna vid universitetsbiblioteken när det gäller användandet av personnummer varierar mycket. I Lund och Göteborg krävs personnummer för att få lånekort. Samma krav har man vid kursbiblioteket i Umeå. Universitetsbiblioteket i Linköping å andra sidan använder sig inte alls av personnummer. I Uppsala tog man på försök in uppgift om personnummer på samtliga låneblanketter. Men man slutade med detta för att undvika misstankar om att personnumren används på ett felaktigt sätt.

Universitetsbiblioteket i Stockholm tar in personnummer på samtliga låntagarblanketter. Varje gång någon lånar en bok måste han eller hon alltså uppge sitt personnummer.

Herr talman! Bakgrunden till min fråga är att jag blivit kontaktad av aktiva forskare, som har reagerat mycket kraftigt mot att vissa universitetsbibliotek använt sig av personnummer. Det borde vara självklart att man slutar använda personnummer vid samtliga universitetsbibliotek. Erfarenheten visar ju mycket tydligt att det går alldeles utmärkt att klara sig helt utan personnummer.

Inom folkpartiet har vi den mycket bestämda uppfattningen att man skall ha en restriktiv inställning till användandet av personnummer. Det är viktigt, tycker vi, att bekämpa tendenser att använda personnummer också på områden där de inte alls behövs utan kanske har införts mer eller mindre av slentrian. Jag tycker inte att det framgår av utbildningsministerns svar att hon delar denna restriktiva inställning. Svaret är närmast ett försvar för det sätt på vilket personnummer i dag används. Jag beklagar att utbildningsministern inte delar vår restriktiva inställning. Låt mig ändå uttrycka den förhoppningen att den debatt som nu pågår om personnumrens vara eller inte vara skall leda till att man så småningom vid samtliga universitetsbibliotek tar bort personnumren.

Anf. 3 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det är helt säkert bekant för Jörgen Ullenhag att oron för användningen av personnummer också finns inom regeringen. Det är ju därför som vi har beslutat tillsätta en särskild kommitté om dessa frågor.

Anf. 4 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Om regeringen nu har denna inställning, vore det bra om utbildningsministern också i denna konkreta fråga gav uttryck åt samma restriktiva inställning.

Man klarar sig ju i dag på flera universitetsbibliotek helt utan användande av personnummer. Då är det något egenartat att andra universitetsbibliotek fortsätter att kräva personnummer varje gång man lånar en bok. Det var därför jag tyckte det vore bra om utbildningsministern kunde ge ett klarare besked i den konkreta fråga som vi nu diskuterar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 127

Tisdagen den
24 april 1984

Om planerade nedskärningar vid de mindre högskolorna

4 § Svar på fråga 1983/84:460 om planerade nedskärningar vid de mindre högskolorna

Anf. 5 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Åke Gustavsson har frågat mig om jag vidhåller uppfattningen om de mindre högskolornas stora betydelse för den regionala utvecklingen och om jag vill medverka till att universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) mot de mindre högskolorna inriktade besparingsförslag inte kommer till stånd.

De förslag till besparingar som UHÄ har utarbetat och remitterat till högskoleenheterna för yttrande är, enligt vad jag har inhämtat, ett led i UHÄ:s arbete med att ta fram underlag för anslagsframställningen för budgetåret 1985/86. Det är nödvändigt att så konkret som möjligt belysa konsekvenserna av fortsatta besparingar. Först genom en sådan belysning får regering och riksdag underlag för att ta ställning till vilka besparingar som är rimliga.

UHÄ:s anslagsframställning kommer sannolikt att – förutom en redovisning av konsekvenserna av det s. k. huvudförslaget – behandla bl. a. de arbetsmarknadsmässiga motiven för en minskning av utbildningskapaciteten på vissa linjer och för en ökning av kapaciteten på andra linjer. I avvaktan på den är jag inte beredd att närmare diskutera dessa frågor. Som frågeställaren påpekar har jag emellertid i flera sammanhang pekat på den betydelse de mindre högskoleenheterna utanför universitetsorterna har för den regionala utvecklingen och för livskraften i regionernas näringsliv. Jag har inte ändrat mening på den punkten.

Anf. 6 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret och alldeles speciellt för den markering som utbildningsministern gjorde i slutet av sitt svar om de mindre högskoleenheternas stora betydelse.

Jag kan nämligen inte tolka UHÄ:s besparingsförslag på annat sätt än att de är i hög grad inriktade just mot de mindre högskolorna. Om UHÄ:s förslag skulle genomföras såsom det nu ligger, innebär det en katastrof för

Tisdagen den
24 april 1984

Om praktikplatserna inom radioverksamheten för studerande vid journalisthögskolorna

åtskilliga skolor. För andra skulle det bli en kraftigt beskuren verksamhet.

Som exempel vill jag nämna högskolan i Jönköping, där man vill lägga ned ekonomlinjen. Men det viktigaste motivet för ekonomlinjen är att den skall vara ett stöd för och ge impulser till det lokala och regionala näringslivet. Där har den sin stora betydelse. I höst tänker man dessutom starta en lokal linje med inriktning på företagsekonomi och ADB. Saknas ekonomlinjen, som UHÄ vill ta bort, faller denna viktiga utbildning.

UHÄ vill i sitt besparingsförslag också lägga ned specialläroutbildningen. Det drabbar verksamheten och utvecklingsarbetet på handikappområdet. Därmed skulle detta, inte minst för de handikappade, oerhört väsentliga arbete tryckas undan helt och hållet.

Visst måste vi finna oss i förändringar av högskolans verksamhet, men att de förändringarna i så hög grad inriktas på de mindre högskolorna är helt orimligt. Därför vill jag än en gång understryka att jag tackar utbildningsministern för svaret på denna punkt.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1983/84:463 om praktikplatserna inom radioverksamheten för studerande vid journalisthögskolorna

Anf. 7 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Margot Wallström har frågat mig om jag anser att utbildningsmålen för journalistutbildningen kan uppnås om antalet praktikplatser inom radioverksamheten ytterligare minskas eller avvecklas.

Praktik förekommer i ett flertal utbildningar inom högskolan. I fråga om praktikanter på journalistlinjen gäller den särskilda ordningen att Tidningarnas arbetsgivareförening och Svenska journalistförbundet har träffat avtal bl. a. om att praktikanten skall vara anställd för viss tid och ha rätt till månadslön.

Sveriges Lokalradio AB har med hänvisning till kostnaderna planerat en minskning av antalet praktikplatser för studerande på journalistlinjen. Sveriges Riksradio AB däremot har nyligen beslutat att återinföra fyra praktikplatser efter ett par års uppehåll med denna verksamhet. Inom vissa tidningsföretag har samtidigt intresset för att ge praktikanställning minskat.

Enligt vad jag har inhämtat kommer det totala behovet av praktikplatser på journalistlinjen inför kommande hösttermin att kunna tillgodoses i full utsträckning, även om det delvis blir på andra arbetsplatser än de ursprungligen önskade.

Jag anser det självfallet angeläget att tillgång på praktikplatser inom olika massmedier kan säkras i en omfattning som svarar mot utbildningens mål och arbetslivets behov. Jag vet att man från de berörda parternas sida delar denna uppfattning och att förhandlingar pågår mellan Tidningarnas arbetsgivareförening och Svenska journalistförbundet rörande bl. a. villkoren för praktiken. Det är min förhoppning att detta skall leda till en för utbildningen

tillfredsställande lösning. Jag utgår också från att universitets- och högskoleämbetet, som har att fastställa utbildningsplan för journalistlinjen, följer utvecklingen och tar initiativ till de åtgärder som kan behövas.

Anf. 8 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Tack för svaret!

Det är inte särskilt svårt att förstå eleverna vid journalisthögskolorna. De blev både oroliga och arga när de fick reda på Lokalradiobolagets, LRAB:s, planer att dra in praktikplatserna.

I mars månad skrev eleverna till ledamöterna i styrelsen för LRAB, till direktionen för både Lokalradion och Riksradien, till Journalistförbundet, Tidningarnas arbetsgivareförening, UIÄ och utbildningsdepartementet.

Argumenten är följande:

1. En indragning av praktikplatserna på lokalradiostationerna hotar utbildningens kvalitet, därför att journalister utbildas för yrkesverksamhet inom *massmedier*, dvs. även radioverksamhet. I utbildningsplanen talas dessutom om strävan efter integration mellan teori och praktik.

2. Monopolsituationen gör det omöjligt för eleverna att få radiopraktik på annat håll. Jag läste visserligen någonstans att Radio Åland gärna tar emot praktikanter från journalisthögskolorna, men det är kanske inte aktuellt.

3. Journalisthögskoleeleverna tycker också att LRAB kan föregå med gott exempel. Fyra platser inom Riksradien är inte särskilt mycket när det gäller att ställa upp med praktikplatser. Man borde i varje fall inte sätta praktikplatserna i motsatsställning till antalet fasta tjänster inom LRAB.

4. Praktiken på lokalradiostationerna har varit bra, och även handledarna har varit nöjda. Jag vet också att man på många tidningar har varit mer än nöjd med att ta emot praktikanter från journalisthögskolorna.

Jag har nu fått ett alldeles korrekt – och "diplomatiskt" – svar av utbildningsministern på min fråga. Det är naturligtvis mycket bra om det totala behovet av praktikplatser för höstterminen kan tillgodoses. Men jag undrar ändå om utbildningsministern inte kan tänkas medge – i klarspråk – att det vore till nackdel med tanke på framför allt bredden på journalistutbildningen om eleverna inte kan erbjudas praktik inom etermedia.

Anf. 9 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Bakom detta svar, som kunde tolkas "diplomatiskt", ligger det en oro över situationen. Vi har från utbildningsdepartementet agerat för att få en lösning till stånd. Jag tycker inte att det är tillfredsställande att elever från journalistutbildningen inte kan få praktisera på radio/TV. Det är rimligt att man inom radio/TV ställer upp med praktikplatser, så länge som journalistutbildningen är den utbildning som vetter också mot radio/TV.

Vi kommer naturligtvis att vidta våra mått och steg. Men det vi i första hand måste göra är att se till att man klarar situationen inför hösten. Vi har nu fått reda på att man gör det, dock inte i så stor utsträckning som vi skulle önska inom radio/TV, utan här får andra media gå in i stället. Vi hoppas att det skall bli en bättre tingens ordning i fortsättningen.

Nr 127

Tisdagen den
24 april 1984

Om praktikplatserna inom radioverksamheten för studerande vid journalisthögskolorna

Tisdagen den
24 april 1984

*Om de särskilda
behörighetskraven
för tillträde till hög-
skoleutbildning*

Anf. 10 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Det var ett rakt och bra svar. Jag tror också att detta är vad eleverna vid journalisthögskolorna vill höra: att eleverna får detta stöd från regeringen och att regeringen inser att det är viktigt att de får en allsidig praktik. Vad man hoppas är att förhandlingarna skall ge fler praktikplatser inom etermedia också i framtiden och att UHÄ följer utvecklingen, precis som utbildningsministern har sagt.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1983/84:490 om de särskilda behörighetskraven för tillträde till högskoleutbildning

Anf. 11 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Birger Hagård har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att se till att ett riksdagsbeslut om ändring av bestämmelserna om tillträde till grundläggande högskoleutbildning genomförs.

I proposition 1979/80:158, som behandlades av riksdagen våren 1980, meddelade min företrädare att han avsåg att föreslå regeringen ändringar av tillträdesbestämmelserna i bl. a. två avseenden. Förslagen innebar dels att betyg i ämnen som krävs för särskild behörighet inte skall få räknas bort vid bestämmande av betygsmedelvärdet, dels att krav på kunskaper i mer än ett ämne skall kunna avse betyget 3 i enskilda ämnen. Med hänsyn till konsekvenserna för studievalen borde förändringarna träda i kraft först inför antagningen till utbildning som börjar höstterminen 1984.

Beslut om de aviserade förändringarna fattades först efter regeringsskiftet. I december 1982 utfärdade således regeringen efter förslag av mig bestämmelser om ändring av högskoleförordningen i de avseenden jag nu har angivit. I det förstnämnda avseendet tillämpas bestämmelserna inför antagningen till utbildning som börjar i höst. Vad gäller krav på betyget 3 i enskilda behörighetsämnen ankommer det på universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att tillämpa regeringens föreskrifter. UHÄ har således att ta ställning till i vad mån sådana krav skall ställas för olika linjer. UHÄ fattar också, enligt vad jag har inhämtat, fortlöpande beslut i denna fråga för olika utbildningar. Genomförandet av besluten ställer stora krav på det centrala antagningssystemet. Förändringarna kommer därför att genomföras samlat. Detta kan ske först inför antagningen till utbildning som börjar höstterminen 1985.

Anf. 12 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för det svar hon har gett på min fråga.

Det jag tagit upp är i och för sig inte själva sakförhållandet – i fråga om det är vi helt överens – utan fastmer hanterandet av den här "materian". Det kan inte hjälpas att man, milt uttryckt, blir litet bestört när man i pressen,

närmare bestämt i Svenska Dagbladet, den 29 februari läser att den i det här fallet ansvariga byråchefen vid UHÄ i en intervju kort och gott konstaterar att UHÄ inte har möjlighet att genomföra de beslutade förändringarna förrän 1985. Det var mot den bakgrunden jag ställde frågan till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om hur hon avsåg att se till att riksdagens beslut och regeringens förordning kom att genomföras.

Det finns emellertid vissa oklarheter i svaret. Statsrådet säger nämligen till att börja med att man i det ena hänseendet kommer att tillämpa de ändrade bestämmelserna i förordningen inför antagningen till den utbildning som börjar nu i höst, alltså höstterminen 1984 – enligt förordningen är det också då bestämmelsen skall träda i kraft. Därefter säger statsrådet beträffande den andra delen av frågan, som gäller betyget 3 i enskilda behörighetsämnen och där det ankommer på UHÄ att fatta beslut om när man skall tillämpa föreskrifterna, att förändringarna kommer att "genomföras samlat" och att detta kan ske först inför antagningen till utbildning som börjar höstterminen 1985. Jag måste därför fråga statsrådet: Föreligger det här någon motsägelse? Är det så att bestämmelserna i båda dessa avseenden kommer att tillämpas först 1985, eller är det så som det står i den första delen av svaret, att bestämmelserna i det förstnämnda avseendet kommer att tillämpas 1984?

Jag tror att vi kan vara överens om att det inte kan tolceras att myndigheter sätter sig över de beslut som är fattade av riksdag och regering. Jag vill tillägga att det av den intervju som jag återopade och som gett upphov till den här frågan inte framgår klart om man gör någon som helst distinktion i det här hänseendet.

Anf. 13 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Situationen är den att riksdagen egentligen inte har fattat något beslut i denna fråga. Min företrädare, dåvarande statsrådet Wikström, anmälde sin avsikt att vidta vissa förändringar, och det var alltså då fråga om förordningsförändringar. Men denna hans avsikt blev sedan aldrig förverkligad, utan beslut om förändringarna kom att fattas först efter regeringsskiftet. Här gick således en ganska lång och värdefull tid till spillo, tid som ämbetsverket hade kunnat använda för att arbeta med dessa frågor. Först i slutet av 1982 utfärdade regeringen den aktuella förordningen på mitt förslag. Förordningen gäller från den 1 juli 1984. Den ger UHÄ möjlighet att göra förändringarna i de enskilda behörighetsämnena. Men det tar naturligtvis viss tid för UHÄ att utarbeta detta, och det är det arbetet som nu pågår. UHÄ gör bedömningen att förändringarna inte kan genomföras förrän till antagningen 1985. Detta gör man naturligtvis av det skälet att frågorna är mycket komplicerade. Men felet – om man nu skall tala om fel i det här sammanhanget – är att mycket lång tid gick till spillo då vi hade borgerlig regering.

Anf. 14 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det är en korrekt beskrivning som statsrådet Lena Hjelm-Wallén ger, nämligen att riksdagen i och för sig inte har fattat något beslut i

Nr 127

Tisdagen den
24 april 1984

*Om de särskilda
behörighetskraven
för tillträde till hög-
skoleutbildning*

frågan. Dock utgår jag ifrån att utbildningsministern gärna vill tolka det så – vilket vi också gör – att om hon inte blir motsagd när hon föreslår något i en proposition, får man anta att riksdagen har ställt sig bakom förslaget. Det är väl vad som bör anses ha skett också i det här fallet. Det står emellertid i den förordning som utfärdades den 16 december 1982 att bestämmelserna i 5 kap. 21 och 32 §§ i sin nya lydelse skall tillämpas första gången vid antagning till utbildning som börjar höstterminen 1984.

Jag skulle vilja tolka det hela på det viset att statsrådet helt enkelt har blivit överkörd av UHÄ. UHÄ säger att man bara har haft ett och ett halvt år på sig och att man inte klarar av detta på ett och ett halvt år, vilket jag i och för sig finner anmärkningsvärt. Man borde ha kunnat sätta till alla klutar. Statsrådet har blivit överkörd och säger nu i efterhand: O.K. – är det så att ni inte klarar detta, får ni väl vänta ytterligare ett år.

Två och ett halvt år för att i praktiken omsätta en sådan här bestämmelse kan inte sägas tyda på någon effektiv statsförvaltning.

Anf. 15 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! När man som statsråd gör en anmälan till riksdagen skall man sedan också fullfölja denna. Dess värre gjorde inte utbildningsminister Wikström detta. Men jag har alltså gjort det, och förordningen träder i kraft den 1 juli 1984. Det innebär emellertid inte att det är självklart att UHÄ:s alla tillämpningsbestämmelser och praktiska hanterande av detta gäller från samma datum. Det är nämligen mycket komplicerade frågor. Vi har ju under lång tid varit med om att det genomförts förändringar i antagningssystemet, som man inte haft riktigt klart för sig innebörden av, och så har det uppstått svårigheter. Jag har därför förståelse för att UHÄ måste ta tid på sig för att göra förändringen samlad, så att det inte återigen blir alltför krångligt och komplicerat.

Anf. 16 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Menar statsrådet verkligen att riksdagen eller regeringen skulle fatta beslut som är svåra att begripa för allmänheten eller för dem som skall tillämpa besluten? Det är möjligt att det förhåller sig så. Ibland har jag haft den misstanken.

När det gäller denna speciella förordning är det alldeles riktigt att vissa av UHÄ:s tillämpningsföreskrifter naturligtvis kommer in i bilden senare. UHÄ får väl göra en viss samlad bedömning. Just i det här fallet är det dock rätt tydliga och detaljerade krav som anges i förordningen. Där står det att bestämmelserna *skall* tillämpas vid antagning höstterminen 1984. Det bör därför i det här fallet knappast finnas något utrymme för att godtyckligt skjuta tillämpningen på framtiden; detta så mycket mera som ju statsrådet inte gjorde någon reservation i det hänseendet när förordningen utfärdades kanske alltför sent – jag medger det – den 16 december 1982. Borde inte en anmälan ha gjorts till riksdagen om att man inte kan sätta i sjön de bestämmelser som man utgått från skulle tillämpas 1984?

Anf. 17 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! UHÄ hade förvisso klarat detta, om man från regeringens sida tidigare utfärdat förordningen. Nu kom den, som jag nämnt här, först efter regeringsskiftet.

Jag menar att antagningssystemet är rätt komplicerat som det är redan nu, och de nya reglerna innebär naturligtvis sådant som ytterligare kan tillföra komplikationer. Det är emellertid sådant som skall genomföras, eftersom riksdagen genom sin tystnad ställt sig bakom förändringen. Jag hoppas att det skall ske så fort som möjligt, men eftersom hela antagningssystemet är så pass komplicerat har jag redan tillsatt en kommitté som ser över antagningssystemet i dess helhet. Att antagningsreglerna är komplicerade är vi helt eniga om.

Anf. 18 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Ja, att antagningssystemet är vansinnigt har jag konstaterat vid ett flertal tillfällen. Man kan ju alltid hoppas att det skall bli bättre. I det här fallet måste jag ändå vidhålla att även om det är ett komplicerat system och även om det kan vara besvärligt att göra vissa förändringar, så är detta i och för sig inte något nytt. Det måste ha varit väl känt för statsrådet, då hon skrev under förordningen den 16 december 1982. Om statsrådet då hade en aning om att effektiviteten på UHÄ var så bristfällig att man inte skulle kunna tillämpa de nya reglerna 1984, borde hon vid det tillfället försökt att på något sätt åstadkomma en förändring. Det står ju faktiskt i förordningen att bestämmelserna *skall* tillämpas fr. o. m. antagning till höstterminen 1984. Så kommer alltså inte att ske. Jag konstaterar då bara att det är någonting som brustit i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1983/84:139 om barnmorskeutbildningen**Anf. 19** Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Tore Nilsson har frågat statsrådet Sigurdsen om hon avser att medverka till sådana ändringar i gällande bestämmelser att barnmorskestuderande av etiska och religiösa skäl kan erhålla befrielse från utbildning avseende insättning av spiral som preventivmedelsåtgärd.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Utövandet av barnmorskeyrket är rättsligt reglerat. Endast den som efter föreskriven utbildning fått legitimation som barnmorska har rätt att utöva yrket. I ett fall som detta måste naturligen kraven i utbildningen kopplas till de krav som det berörda yrket ställer.

Barnmorskeutbildningen måste således förbereda för alla de arbetsuppgifter som en barnmorska har inom hälso- och sjukvården. Jag anser det inte motiverat att medverka till någon förändring av bestämmelserna på denna punkt.

Jag vill samtidigt peka på den möjlighet som finns för en legitimerad barnmorska, som av etiska skäl inte anser sig kunna utföra vissa arbetsuppgifter, att komma överens med sin arbetsgivare om en lämplig avgränsning av arbetsuppgifterna. De bestämmelser om hälso- och sjukvårdspersonals deltagande i abortverksamhet som Tore Nilsson åberopar (SoS/FS 1976:14) gäller alltså.

Anf. 20 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min interpellation. Med en gång vill jag säga att jag inte är nöjd med det. Jag hade hoppats att det skulle bli annorlunda.

Det här är ju en gammal fråga. Debatten har skymtat länge. Senast gällde det tre blivande barnmorskor som gick till regeringen. Jag är tacksam för att man från departementet haft vänligheten att skicka mig information om det som händer. I slutet av mars fick jag meddelande om att de tre blivande barnmorskorna fått nej från regeringen. Jag tänkte då att det var hopplöst att göra någonting och att vi fick finna oss i att det är som det är i Sverige. Men på morgonen den 4 april – det var mycket dåligt väder – skulle jag till tåget på en viss ort i Värmland. En person var vänlig nog att hjälpa mig genom nysnön. Personen i fråga befanns vara sjuksköterska som hade tänkt söka till just den här utbildningen. Genom pressen hade hon tagit del av regeringens nej till de nämnda tre blivande barnmorskorna. Hon var mycket ledsen och upprörd. Hon sade: I praktiken betyder det att det råder yrkesförbud. Jag kan inte anmäla mig till den utbildningen, och jag som hade trott att det var ett arbete för mig, att det var min framtid. Det är alltså omöjligt i Sverige. I Sverige får man inte ha något samvete.

Jag tycker att det borde vara självklart att det fanns en generell dispens för dem som anlägger sådana här synpunkter. De anser att deras arbete skall vara i livets tjänst, och då vill de inte göra just nämnda ingrepp.

Jag förstår inte svaret. Där finns ett klart och tydligt nej till det jag efterlyst. Det står att det inte går att göra någon förändring. Man skall ha legitimation, enligt vad som sägs i mitten av svaret. Men i slutet av svaret antyds att en legitimerad barnmorska som inte anser sig kunna utföra vissa arbetsuppgifter kan komma överens med sin arbetsgivare. Ja, det är bra. Men vad hjälper det de unga sjuksköterskor eller barnmorskor som vill börja i det här yrket? Det är ju absolut stängt för dem. De kan helt enkelt inte bli barnmorskor. I stället skulle man säga till dem som anlägger sådana här synpunkter – det rör sig inte om särskilt många – att man inte delar deras uppfattning men att man anser att samvetsskäl och religiösa skäl är avgörande. Väldigt många arbetar på detta område. Därför kan det inte vara nödvändigt att hindra dem som har speciella motiv för att inte utföra just detta ingrepp.

Jag skulle gärna vilja att regeringen såg över dessa frågor. Inte minst justitieministern borde vara intresserad. Jag menar att det här strider mot de mänskliga rättigheterna. Från Sveriges sida har vi anslutit oss till konventionen om de mänskliga rättigheterna. Den här frågan är absolut aktuell i det

sammanhanget. Således är det väl inte fru Hjelm-Wallén som i första hand skall svara – jag vände mig faktiskt till sjukvårdsministern. För min del anser jag att det är en rättssak på mycket hög nivå. Jag skall således inte fortsätta att resonera här – det är meningslöst. Men jag tänker återkomma på annat sätt. F. ö. tror jag att det finns en motion som ännu inte behandlats och som gäller den här frågan. Jag hoppas att den får ett annat bemötande. Tack för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 127

Tisdagen den
24 april 1984

*Om domänverkets
initiativ till besvär
över kommunala
beslut i vissa fall*

8 § Syar på fråga 1983/84:499 om domänverkets initiativ till besvär över kommunala beslut i vissa fall

Anf. 21 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! John Andersson har frågat hur jag från principiell synpunkt ser på att ett statligt verk initierar en kampanj mot ett av riksdagen fattat beslut och om här nämnda exempel föranleder någon åtgärd från min sida.

Bakgrunden till frågan är enligt John Andersson att domänverket centralt låtit utsända till revirkontoren förtryckta besvärsskrivelser över kommunernas beslut angående lövslybekämpning.

Enligt vad jag inhämtat har några centrala direktiv till revirförvaltarna att överklaga kommunernas beslut mot kemisk lövslybekämpning inte utgått. Det ankommer nämligen på varje revirförvaltare att själv besluta i fråga om överklagande av kommunala beslut.

Vid ett överklagande kan emellertid revirförvaltaren utnyttja den juridiska expertis som finns hos domänverket centralt. Detta är dock något helt annat än att domänverket centralt skulle ha bedrivit en kampanj mot beslut som riksdagen har fattat.

Anf. 22 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet Carlsson för svaret på min fråga.

I svaret säger statsrådet att det inte har utgått några centrala direktiv till revirförvaltarna att överklaga kommunernas beslut, och så långt kan jag vara överens med statsrådet. Men det gäller ju förtryckta besvärsskrivelser, och även om man från domänverket inte har uppmanat revirförvaltarna att överklaga, måste väl ändå tanken vara att dessa skrivelser skulle användas. Förvaltarna har ju bara att skriva under med sina namn. Det kan väl ändå inte vara så, att berörda revirförvaltare inte klarar av att upprätta en besvärsskrivelse till kammarrätten och att detta skulle kunna vara en anledning till att domänverket centralt har skickat ut dessa skrivelser?

Jag är inte ensam om att karakterisera initiativet från domänverkets sida som en kampanj. I tidningen Kommun Aktuell har man ställt frågan till domänverket om statliga företag verkligen skall ställa sig i spetsen för en kampanj riktad mot en lag stiftad av Sveriges riksdag. Man kan konstatera att detta är ännu ett i raden av exempel på att domänverket har utmärkt sig på ett tvivelaktigt sätt.

För vederbörande i domänverket tycker jag nog att det vore dags för en liten stunds eftertanke, och jag hade med min fråga tänkt att statsrådet kanske skulle kunna hjälpa domänverket att komma på litet bättre tankar. Men av svaret att döma ser statsrådet Carlsson inte detta som en kampanj från domänverkets sida utan endast som en hjälp av juridisk art till revirförvaltarna. Men där har vi delade meningar. Domänverket har kanske statsrådets fulla välsignelse när det gäller den här åtgärden, och då lönar det sig inte att vi bråkar om det här och nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1983/84:125 om avvecklingen av Zenit Shippings fartygsenheter

Anf. 23 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Per Westerberg har frågat mig

1. om Zenit kommer att inom föreskriven tid och givna ekonomiska ramar kunna avveckla befintliga fartygsenheter,
2. om nuvarande takt i försäljningen av fartygsenheter är tillfredsställande med tanke på konjunkturläget och de ekonomiska ramar som finns,
3. om jag i dag är beredd att diskutera försäljningar av enheter inom Zenit Shipping enligt den s. k. Argonautmodellen.

Först vill jag erinra om att det ankommer på Zenit Shipping AB att mot bakgrund av företagets ekonomiska resurser samt givna mål besluta om lämplig tidpunkt för fartygsförsäljningar. Det ankommer alltså på Zenit Shipping att bedöma i vilka former försäljningar skall genomföras för att bästa ekonomiska utfall skall uppnås. Målen och de ekonomiska ramarna finns närmare beskrivna i proposition 1982/83:147.

Enligt vad jag erfarit från Zenit Shipping överensstämmer utvecklingen i bolaget hittills vad avser förlusternas omfattning och takten i försäljningen med de prognoser som låg till grund för nämnda proposition.

Anf. 24 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet Carlsson för hans något kortfattade svar på mina frågor. Såvitt jag kan förstå har statsrådet svarat enbart på den första av mina tre ställda frågor. Han anser nämligen att Zenit Shipping AB:s enheter säljs i den takt som föreskrivits i ett tidigare riksdagsbeslut. Något svar lämnas inte på frågan om takten i försäljningen av fartygsenheterna är tillfredsställande med tanke på den snabba konjunkturutvecklingen och de ekonomiska ramar som därmed finns. Inte heller besvaras frågan om statsrådet Carlsson har gett klartecken till företagsledningen för möjligheten av avyttring av enheter av den typ som har blivit bekant via Argonaut och Concordia.

Erfarenheterna visar att förhoppningarna om marknadsförbättringar inom shippingbranschen hittills alltid har kommit på skam. Enligt min mening har

man nu kort tid på sig. Skall redaren köpa begagnade fartyg, gör han det rimligen i början av en högkonjunktur och inte när denna står på sin topp. Företagsledningens bedömning att man har upp till tre år på sig att avveckla fartygsenheterna inom Zenit förefaller därmed inte längre särskilt realistisk.

Sedan kan man med all rätt även diskutera hur riktigt det är att applicera tidigare konjunkturförlopp på den nuvarande situationen. Mycket talar för att det skett en strukturell förändring som varaktigt minskar efterfrågan på sjöfartstjänster. Inte minst det minskade transportbehovet när det gäller olja pekar på detta. För att ta ett exempel importerar Sverige numera sin olja huvudsakligen från Nordsjön och inte från Persiska viken. Detta innebär för svenskt vidkommande ett ganska drastiskt minskat transportbehov. Även världshandeln förväntas, trots konjunkturuppgången, endast växa med 5 % under innevarande år. Särskilt förbrukningen av olja, som har stor betydelse med hänsyn till fartygsbeståndets värde inom Zenit, visar en långsiktigt sjunkande trend.

Under 1983 följde utvecklingen i Zenit i stort sett planerna. Förlusterna har, såvitt jag har förstått, uppgått till den förväntade storleksordningen, nämligen till 769 milj. kr. Hur stora förlusterna för 1984 kommer att bli är svårt att förutsäga. En sak framgår dock med all önskvärd tydlighet: efter de rekordstora kapitaltillskotten till Zenit Shipping bör kvarstå ca 1 400 milj. kr. av anslagen. Det skulle med nuvarande förlusttakt räcka till drift under ytterligare ca två år, förutsatt att fartygen kan avyttras till bokförda värden, vilket naturligtvis allvarligt kan ifrågasättas, inte minst med tanke på hittillsvarande värdeutveckling. Här måste ändå en avvägning ske mellan driftförlusterna och förväntade kommande ökningar av fartygspriserna. Och fartygsprisökningarna måste vara ganska betydande för att det skall löna sig att ha enheterna kvar.

Det fanns ändå ett positivt drag i statsrådet Carlssons svar, nämligen att han ansåg att det var upp till Zenit Shipping AB:s ledning att driva avvecklingsplanen. Det tycker jag är bra. Men det fråntar ändå inte ägaren, i detta fall statsmakten, ansvaret för att minimera förlusterna för skattebetalarna, i synnerhet när konjunkturförloppet förefaller vara ett helt annat än det vi har varit vana vid och dessutom strukturella förändringar av marknaden har tillkommit sedan föregående riksdagsbeslut fattades.

Andra redare jämförbara med Zenit – t. ex. Stena och Saléns – har tagit konsekvenserna av det som har inträffat och har utnyttjat det faktum att vi genom det s. k. skatte- och allemanssparandet har fått en fungerande kapitalmarknad för att driva in riskkapital och få ett riskavlyft på sina resp. fartygsinnehav. Jag tycker därför att det vore naturligt att även staten via Zenit gjorde motsvarande riskavlyft för att minimera riskerna och förlusterna för skattebetalarna.

Herr talman! Jag vill upprepa de två frågor som statsrådet Carlsson enligt min uppfattning ännu inte har besvarat samt ställa ytterligare en följdfråga:

1. Har statsrådet Carlsson gett Zenit Shipping AB möjligheter att avyttra enheter via den s. k. Argonaut- eller Concordiamodellen? Eller är företagsledningen uppbunden av att sälja enstaka enheter direkt till andra redare?

Nr 127

Tisdagen den
24 april 1984

*Om avvecklingen
av Zenit Shippings
fartygsenheter*

2. Bedömer statsrådet Carlsson – utifrån sina egna värderingar och bedömningar – att Zenit inom föreskriven tid och givna ekonomiska ramar kommer att kunna avveckla sitt fartygsbestånd?
3. När bedömer statsrådet Carlsson att innevarande högkonjunktur kommer att nå sin topp på shippingmarknaden och köparna infinna sig? Detta är av central betydelse för att man skall kunna avgöra när den minsta förlusten kan uppnås vid en avveckling av fartygsinnehavet.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1983/84:191 till jordbruksutskottet

1983/84:194 och 196 till skatteutskottet

11 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:2807–2809 till konstitutionsutskottet

12 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1983/84:28

Lagutskottets betänkande 1983/84:27

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1983/84:22 och 25

Socialutskottets betänkande 1983/84:23

Jordbruksutskottets betänkanden 1983/84:31 och 32

Näringsutskottets betänkanden 1983/84:26 och 27

13 § Anmälades och bordlades

Motionerna

1983/84:2810 av *Karin Söder m. fl.*

1983/84:2811 av *Lars Werner m. fl.*

1983/84:2812 av *Ivar Virgin och Anita Bråkenhielm*

1983/84:2813 av *Rolf Dahlberg m. fl.*

Vissa kolfrågor (prop. 1983/84:158)

1983/84:2814 av *Jan-Erik Wikström m. fl.*

1983/84:2815 av *Birgitta Hambraeus*

1983/84:2816 av *Egon Jacobsson m. fl.*

1983/84:2817 av *Martin Olsson*

1983/84:2818 av *Tore Nilsson*

1983/84:2819 av *Agne Hansson och Gösta Andersson*

1983/84:2820 av *Roland Brännström m. fl.*

1983/84:2821 av *Sven Lundberg m. fl.*

1983/84:2822 av *Nils Åsling*

1983/84:2823 av *Bengt-Ola Rytting m. fl.*

1983/84:2824 av *Sven-Erik Nordin*

1983/84:2825 av *Karin Söder m. fl.*
1983/84:2826 av *Lars Werner m. fl.*
1983/84:2827 av *Rolf Dahlberg m. fl.*
1983/84:2828 av *Hans Wachtmeister*
1983/84:2829 av *Martin Olsson*
Fortsatt vattenkraftsutbyggnad (prop. 1983/84:160)

1983/84:2830 av *Christer Eirefelt m. fl.*
1983/84:2831 av *Staffan Burenstam Linder m. fl.*
1983/84:2832 av *Stig Josefson och Nils Åsling*
Ändringar i börs- och fondkommissionslagstiftningen (prop. 1983/84:164)

1983/84:2833 av *Arne Fransson m. fl.*
1983/84:2834 av *Erik Hovhammar m. fl.*
1983/84:2835 av *Jan-Erik Wikström m. fl.*
1983/84:2836 av *Lars Werner m. fl.*
1983/84:2837 av *Ulf Adelsohn m. fl.*
Ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, m. m. (prop. 1983/84:165)

1983/84:2838 av *Stig Josefson m. fl.*
1983/84:2839 av *Ingemar Eliasson och Kjell Johansson*
1983/84:2840 av *Nils Carlshamre m. fl.*
1983/84:2841 av *Martin Olsson*
Nya regler för uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare, m. m. (prop. 1983/84:167)

1983/84:2842 av *Ulla Tillander och Rosa Östh*
Vissa socialtjänstfrågor. (prop. 1983/84:174)

1983/84:2843 av *Rune Gustavsson m. fl.*
1983/84:2844 av *Jan-Erik Wikström m. fl.*
1983/84:2845 av *Ingemar Eliasson och Kerstin Anér*
1983/84:2846 av *Ulf Adelsohn m. fl.*
1983/84:2847 av *Karl Boo*
1983/84:2848 av *Bengt Silfverstrand och Lars-Erik Lövdén*
Statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer (prop. 1983/84:177)

1983/84:2849 av *Sven Henricsson m. fl.*
1983/84:2850 av *Stig Josefson m. fl.*
1983/84:2851 av *Rune Torwald och Gösta Andersson*
1983/84:2852 av *Knut Wachtmeister m. fl.*
1983/84:2853 av *Jan-Erik Wikström m. fl.*
Ändringar i vägtrafikbeskattningen (prop. 1983/84:178)

1983/84:2854 av *Sven Henricsson och Margó Ingvardsson*
1983/84:2855 av *Mona Saint Cyr och Ove Eriksson*
1983/84:2856 av *Ing-Marie Hansson m. fl.*
1983/84:2857 av *Kenth Skårvik*

Nr 127

Tisdagen den
24 april 1984

*Om avvecklingen
av Zenit Shippings
fartygsenheter*

1983/84:2858 av *Nils Carlshamre m. fl.*

Lag om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården, m. m. (prop. 1983/84:179)

14 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1983/84:23 Regeringens befattning med besvärärenden (prop. 1983/84:120)

Finansutskottets betänkanden

1983/84:30 Sparande

1983/84:32 Anslag för budgetåret 1984/85 till riksgäldskontoret (prop. 1983/84:100 delvis och förs. 1983/84:17 delvis)

1983/84:34 Ändringar i myntserien, m. m. (prop. 1983/84:130)

Skatteutskottets betänkanden

1983/84:36 Inskränkt skattskyldighet för handelsprocedurrådet m. fl. (prop. 1983/84:161)

1983/84:37 Bensinskatt (prop. 1983/84:163)

Lagutskottets betänkanden

1983/84:30 Avtalsvillkor mellan näringsidkare (prop. 1983/84:92)

1983/84:31 Anslag till marknadsdomstolen (prop. 1983/84:100 delvis)

Utrikesutskottets betänkanden

1983/84:16 Godkännande av konvention om förbud mot fientlig användning av miljöförändringsteknik (prop. 1983/84:143)

1983/84:18 Utvecklingen i Centralamerika och Chile

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1983/84:21 Folkpensioner m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:23 Delpensionsförsäkringen

1983/84:24 Bidrag till sjukförsäkringen (prop. 1983/84:100 delvis)

Socialutskottets betänkande

1983/84:22 Vissa socialtjänstfrågor

Jordbruksutskottets betänkanden

1983/84:27 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:29 Åtgärder mot föroreningen (prop. 1983/84:100 delvis)

15 § Meddelande om frågor

Nr 127

Tisdagen den
24 april 1984

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 april

1983/84:516 av *Olle Aulin* (m) till utbildningsministern om forskning m. m. vid tandläkarhögskolan i Malmö:

På vilket sätt avser utbildningsministern aktivt verka för att forskning, vidareutbildning och internationellt samarbete kan ske vid tandläkarhögskolan i Malmö?

den 17 april

1983/84:517 av *Erik Hovhammar* (m) till arbetsmarknadsministern om ökade möjligheter för enmansföretag att konkurrera om upphandling:

Näringsfrihetsombudsmannen (NO) har vänt sig till regeringen för att få stopp när det gäller missbruk på Elektrikerförbundets avdelning 1 (El-Ettan) av 38 och 39 §§ medbestämmandelagen i syfte att utestänga enmansföretag från möjligheten att konkurrera om upphandling på likvärdiga villkor.

Vilka åtgärder ämnar arbetsmarknadsministern vidta för att förhindra ett fortsatt sådant missbruk?

16 § Kammarén åtskildes kl. 15.48.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

*Meddelande om
frågor*